

TÜRKİYE'DE VE AFYON'DA SAĞLIK HİZMETLERİ*

Prof.Dr. Şan ÖZ-ALP¹

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi Rektörü

A- TÜRKİYE tarih ve 24231 mükerrer sayılı yer alan Hükümetin 2001 yılı, demografik bilgilerin eksikliği ve yanlışlığına dikkat çekilerek hepimizin bilmesinde yarar olan bazı güncel bilgiler verilmiştir:

2001 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyon ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı Ekinde (R.G. 15 Kasım 2000

Çizelge-1 Bazı Sağlık Göstergeleri

Toplam nüfus (yıl sonu)	66.774.000
Yıllık nüfus artış hızı	⁰⁰ / ₀₀ 1.49
Bebek ölüm oranı	% 33.9
Doğuştan hayatta kalma ümidi	
Toplam	69.4 yıl
Erkek	67.1 yıl
Kadın	71.5 yıl

Kaynak: 2001 Yılı Programının Uygulanması, s. 127, tablo VI-I

Bu özet tablo bile Türkiye'nin Cumhuriyet Döneminde nereden nereye geldiğini, nasıl bir gelişme gerçekleştirdiğini göstermesi yönünden çok önemlidir. Söz gelişi 50 yıl önce doğuştan hayatta kalma ümidi 50-60 yaştan 70'e çıkmıştır. Bebek

ölüm oranı binde 150'lilerden binde 34'e düşmüştür.

2001 yılı programında sağlıkla ilgili bölümde temel sağlık göstergelerine ilişkin çizelgede dikkatle üzerinde durmamız gereken 2000 yılı bilgileri (tahminleri) yer almaktadır.

Çizelge-2 Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları

Yatak sayısı	170.000
Yatak başına düşen nüfus	384
Yatak kullanma oranı	% 60
Sağlık ocağı sayısı	5.700
Hekim sayısı	80.900
Bir hekime düşen nüfus	807
Diş hekimi sayısı	14.200
Bir diş hekimine düşen nüfus	4.599
Hemşire sayısı	71.000
Bir hemşireye düşen nüfus	919

Kaynak: Agk, s.138, tablo VI-3

* Özel İnceleme

Türkiye’de 2000 yılında 1.220 hastane bulunmaktadır. Bu hastanelerden 742’si Sağlık Bakanlığına (84.200 yataklı), 43’ü üniversitelere (24.200 yataklı), 116’sı SSK’ya (27.300 yataklı) ait bulunmaktadır. Sağlık Bakanlığında hastanelerdeki yatak sayısı ortalama 113, SSK’da 235 iken üniversite hastanelerinde bu rakam 563’dür.

Bu raporda amaçlar, ilkeler ve politikalar başlığı altında yer alan hususların önemli bir bölümü her yıl tekrarlanan ancak gerçekleşmeyen genel temenniler özelliği göstermektedir. Bunlar içinden bazılarını vurgulamakta yarar vardır:

- İl merkezlerinde hastanelere olan aşırı talebin önlenmesi amacıyla, sağlık hizmeti basamakları arasında etkin işleyen bir hasta sevk sistemi geliştirilecek ve aile hekimliği uygulamasına geçiş için çalışmalar başlatılacaktır. Kentsel alanda birinci basamak sağlık hizmet sunumu kapasitesi geliştirilerek, semt polikliniği uygulaması yeniden düzenlenecek ve özel sağlık kuruluşlarının imkânlarından yararlanılacaktır. Kırsal kesimde hizmet veren sağlık ocakları yeniden yapılandırılarak, alt yapı ve insangücü imkânları geliştirilecek ve mobil sağlık hizmeti uygulaması etkinleştirilecektir.
- Hastaneler idari ve mali yönden özerkliğe kavuşturularak, çağdaş yönetim ve işletmecilik anlayışıyla yönetilecek, kendi gelirleriyle giderlerini karşılayan işletmeler haline getirilecektir. Ayrıca hastanelerin rekabet edebilir ve özerk işletmeler haline dönüştürülmesi amacıyla gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.
- Sağlık sektöründe faaliyet gösteren ve kâr amacı gütmeyen kuruluşların birey ve toplum sağlığını koruma ve geliştirme çalışmaları desteklenecek, özel sektörün sağlık yatırımları teşvik edilecektir.
- Sağlık Bakanlığının görev ve teşkilat yapısı yeniden düzenlenecektir.
- Sağlık hizmet sunumu ile finansmanının ayrılmasına ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

En dikkat çekici ve önemli ilkelerden biri de:

- Kamu kesimine ait sağlık tesislerinde sağlık personelinin tam gün çalışmasını özendirici düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Kamu kesiminin özellikle araştırma ve eğitim hastanelerinde yarı zamanlı çalışma uygulaması, insan gücü ve alt yapı imkânlarından yeterince yararlanılamamasına ve tıp eğitiminin olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır.

Bunun anlamı, devlet hastaneleri ile muayenehanelerin bir arada yürümesini sağlayan yanlış sistemin düzeltilmesi yönünde bazı önlemler alınmaya başlanacağıdır. Şimdiye kadar üniversitelerde ve devlet hastanelerinde tam gün uygulaması teşebbüsleri maalesef başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

23 Ocak 2001 tarihinde resmi gazetede yayımlanan Sağlık Bakanlığı Kurumları Döner Sermaye Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanunda hastanelerde çalışan personele bazı ek imkânlar getirilmektedir. Ayrıca muayenehane açmayan baş hekimlere maaşının %200’üne kadar katkı payı, mesai saatleri dışında (100 yataktan fazla hastanelerde) özel sağlık hizmeti verilmesi imkânı bu kanunda yer almaktadır.

Bu raporda yer alan başka bir önemli madde ise:

- Yeni tıp fakülteleri kurulması yerine mevcut tıp fakültelerinin eğitim, araştırma, insangücü ve alt yapı bakımından güçlendirilerek yeni kayıt olan öğrenci kontenjanlarında azalmanın önlenmelidir.

Bu tespit iyi niyetli bir tavsiyedir ancak “öğrenci kontenjanlarının azalması” tamamen başka nedenlere dayanmaktadır.

- 2000 yılında özel sektör yatırımlarının teşvikine devam edilmiş, 149 yatak hizmete

alınmış ve toplam yatak sayısı içinde özel sektörün payı yüzde 6.7'ye çıkmıştır.

Raporda yer alan tabloya bakıldığında özel hastane sayısının 1999 yılında 228 iken 2000 yılında 230'a, yatak sayısının da 11.351'den 11.500'e çıktığı görülmektedir. Bir yılda hastane sayısında 2, yatak sayısında ise 149 artış olmuştur. Yukarıdaki ifadenin aksine bu sektöre fazla bir teşvik verilmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca büyük yatırımlarla gerçekleştirilen bazı özel hastaneler bu yıl içerisinde kapanmış veya el değiştirmiştir.

B- AFYON

2000 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı "Afyon Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması" Afyon'la ilgili temel göstergeleri toplamaları yönünden önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu raporda yer alan sağlıkla ilgili bölümde bazı çarpıcı gerçekler ortaya konmaktadır. Bu raporun giriş paragrafında aynen şu ifade yer almaktadır:

"Sağlık sektörü, sahip olduğu personel ve tedavi kurumları açısından ele alındığında, Afyon'un mevcut sağlık kurum ve kuruluşları, halkın ihtiyacı olan sağlık hizmetlerini karşılamaya yeterli değildir."

Bu tesbitten sonra raporda Afyon'daki sağlıkla ilgili temel bilgileri Türkiye ve Ege Bölgesiyle karşılaştıran iki çizelge yer almaktadır. Bu iki çizelge incelendiğinde Afyon'un durumunun pek iç açıcı olmadığı ve Doğu illerinin bazısından bile geride bulunduğu görülmektedir. Bu resmi kaynaktan 2001 yılı program uygulanmasına ilişkin rapora göre maalesef önemli bazı farklılıklar görülmektedir. Bu bir defa daha araştırma yapanların ciddiyetten uzak kaynaklardan yararlanma durumunda kaldıkları acı gerçeğini ortaya koymaktadır. Sağlıklı sonuçlara varabilmek için ilk önce rakam anarşisini önlemek gerekmektedir.

Afyon gibi 850 bin nüfusa sahip bir ilde Ege Bölgesindeki (Çizelge 3) 149 hastaneden yalnızca 13'ü (%8.7), 17.975 yataktan yalnızca 1.463'ü (%8), 20 sağlık merkezinden 1'i Afyon'da bulunmaktadır. Bu tabloda yer almayan 2000 yılında 1 özel hastane faaliyete geçmiş, 2001 yılında ise 1 özel hastane daha açılacaktır. Çizelge 4'de ise sağlık personeli sayısı Ege'de 34.263 iken Afyon'da 2.031(%6)'dır. Uzman hekim sayısı Ege'nin %3'ü, diş hekimi yine Ege'nin %3'ü, hemşire sayısı Ege'nin %5'i civarındadır. Sağlık Bakanlığı verilerine göre Afyon'da 138 sağlık ocağı bulunmaktadır.

Çizelge 3.- Sağlık Kuruluşları ve Yatak Sayıları

	Türkiye	Ege	Afyon
Hastane Sayısı	1.304	149	13
Kamu (1)	735	103	12
Özel	184	24	-
SSK	115	22	1
Yatak Sayısı	139.919	17.975	1.463
Kamu (1)	104.518	13.676	1.335
Özel	10.042	986	-
SSK	25.359	3.313	128
Sağlık Merkezi	151	20	1
Tedavi Edilen	1.119.247	134.953	12.374

(1) Kamu hastane ve yatak sayısına sağlık merkezleri de dahil edilmiştir.

Not: Kamu ve özel hastane ve yatak sayısı askeri hastaneleri kapsamaz.

Kaynak: **Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1999**, Afyon, DİE.

Ege'de 2000 kişiye bir hekim düşerken (Türkiye ortalaması 2.141) Afyon'da bu rakam 6.868'dir. Ege'de 5001 kişiye 1 diş doktoru düşerken (Türkiye ortalaması 5.453) Afyon'da

15.109 kişiye 1 diş doktoru düşmektedir. Ege'de 2.899 eczane varken, Afyon ilinde 163 eczane (%6) bulunmaktadır.

Çizelge 4- Sağlık Kuruluşlarında Görev Yapan Sağlık Personelinin Dağılımı

	Türkiye	Ege	Afyon
Sağlık Personeli Sayısı (1)	219.202	34.263	2.031
Mütehassis Hekim	29.846	4.307	121
Pratisyen Hekim	39.503	6.034	300
Diş Hekimi	11.717	1.740	55
Hemşire	64.243	10.174	497
Sağlık Memuru	34.342	5.323	433
Ebe	39.551	6.685	625
Sağlık Personeli Başına Kişi Sayısı			
Mütehassis Hekim	2.141	2.020	6.868
Pratisyen Hekim	1.618	1.442	2.770
Diş Hekimi	5.453	5.001	15.109
Hemşire	995	855	1.672
Sağlık Memuru	1.861	1.635	1.919
Ebe	1.616	1.302	1.330
Eczane Sayısı (2)	16.677	2.899	163
Eczane Sayısı (3)	19.090	3.418	177

- (1) Sağlık personeli sayısı devlet hesabına ve serbest çalışan tüm sağlık personelini kapsar.
- (2) Eczane sayısı, ecza depolarını, hastane ve müessese eczanelerini kapsamaz.
- (3) Eczacı sayısı Milli Savunma Bakanlığı'nda görevli eczacıları da kapsar.

Kaynak: **Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1999**, Afyon, DİE.

Bu durum Afyon'daki sağlık hizmetlerinin nasıl geri olduğunun açık göstergesidir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Afyon'daki sağlık hizmetleri Doğu'daki bazı illerin gerisindedir. Her gün yüzlerce Afyon'lu hasta başta Ankara, Eskişehir ve İstanbul olmak üzere tedavi olmak için diğer şehirlere gitmektedirler. Üniversite hastanesinin kurulmasını engellemeye çalışanlar, hatta sabote edenlerin bu durumu bir

defa daha gözden geçirmesinde yarar vardır. Ayrıca yönetim kurulu üyelerinin bir bölümü devlet memuru oldukları için bir varlık gösteremeyen Tabipler Odasının da sağlık hizmetlerine eğilmelerinde zorunluluk vardır. Bir iki ambulans, birkaç uzman hekim gelince tören düzenleyenlerin, mevcut durumu bir defa daha ciddiye almaları gerekmektedir